

3

**Millî Mücadele
Döneminde
Karabük**

**Karabük
During
the National Struggle**

Ercan Çelebi

Millî Mücadele Döneminde Karabük

Ercan Çelebi*

Özet

Millî Mücadele yıllarında Karabük havalisinde olayların merkezinde Safranbolu kazası bulunmaktaydı. Her şeyden önce bölge, Kastamonu vilayeti ile Bolu, Düzce, Bartın ve Zonguldak havalisi arasında bir tampon bölge oluşturmaktaydı. Dolayısıyla Karabük ve havalisi, bölgede gelişen olaylardan direk olanlar etkilenmiş ve Millî Mücadele'ye karşı tavrını bu yönde geliştirmiştir. Safranbolu ileri gelenleri her ne kadar Mustafa Kemal Paşa Havza'da iken kendisiyle temas kurmuş ve millî dava için ellerinden geleni yapacaklarını bildirmişse de, daha sonra kaza idaresinde bulunanların İstanbul Hükûmeti'nden yana tavır alması, bölgenin Kuvâ-yı Milliye'ye iltihakını geciktirmiştir. Bölgedeki en önemli hadise, Bolu ve Düzce'de kendisini gösteren ayaklanmaların, Safranbolu'ya kadar yayılmasıdır. Dayıoğlu Hadisesi olarak bilinen ve Safranbolu'da kendisini gösteren hadiseler, diğer taraftan Kastamonu vilayetini de tehdit etmiş ve yakından ilgilendirmiştir. Anlaşıldığına göre asilerin başında bulunan Dayıoğlu ve Eğri Ahmet, Safranbolu'dan sonra Kastamonu'yu da işgal etmek, silah ve cephane sevkiyatını engellemek, Ankara'yı kuzeyden kuşatmayı düşünmüşlerdi. Safranbolu'da kendisini gösteren Dayıoğlu hadisesi, Kastamonu'dan gönderilen millî kuvvetler tarafından sona erdirilmiştir. Bundan sonra Safranbolu'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bir şubesi açılmış ve bölge, Kuvâ-yı Milliye'ye iltihak etmiştir. Bundan sonraki süreçte Karabük havalisi, canla başla Millî Mücadele'ye destek vermiştir. Safranbolu'da işgaller protesto edilmiş, yine Safranbolu ahalisi ordunun ihtiyacı olan ayakkabıların ve süvarilerin kullanmakta olduğu eyerlerin imalinde önemli katkılar sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler

Karabük, Safranbolu, Millî Mücadele, Dayıoğlu Hadisesi

---

* Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, ecelebi[at]kastamonu.edu.tr. ORCID: 0000-0003-0524-2757

Karabük During the National Struggle

Abstract

During the years of the National Struggle, Safranbolu accident was at the center of the events in the Karabük region. First of all, the region constituted a buffer zone between Kastamonu province and Bolu, Düzce, Bartın and Zonguldak districts. Therefore, Karabük and its surroundings were directly affected by the events that developed in the region and developed their attitude towards the National Struggle in this direction. Although Mustafa Kemal Pasha was in Havza, Safranbolu notables contacted him and declared that they would do their best for the national cause. However, the fact that those who were in the administration of the accident took a side with the Istanbul Government, delay the joining of the region to the Kuvâ-yı Milliye. The most important event in the region is the spread of the uprisings in Bolu and Düzce to Safranbolu. The events known as the Dayioğlu Incident and which manifested themselves in Safranbolu, on the other hand, threatened the province of Kastamonu and interested them closely. It seems that Dayioğlu and Eğri Ahmet, who were at the head of the rebels, had thought of occupying Kastamonu after Safranbolu, preventing the shipment of weapons and ammunition, and besieging Ankara from the north. Dayioğlu incident, which showed itself in Safranbolu, was ended by the national forces sent from Kastamonu. After that, a branch of the Defense of Rights Society was opened in Safranbolu and the region joined the Kuvâ-yı Milliye. In the process after that, Karabük region gave support to the National Struggle. The occupations were protested in Safranbolu, and the people of Safranbolu made important contributions to the production of the shoes needed by the army and the saddles used by the cavalry.

Keywords

Karabük, Safranbolu, National Struggle, Dayioglu Incident

1. Giriş

Karabük ve havalisi ilk olarak Ankara Meliki Mesut tarafından 1196'da fethedilmiştir.¹ Bölgede daha sonra Çobanoğulları ve Candaroğulları hüküm sürmüştür. Osmanlı Devleti döneminde bölge, Bolu Sancağı Taraklıborlu (Safranbolu) kazası sınırları içerisinde bulunuyordu. 1530 tarihli tahrir kayıtlarında Taraklıborlu (Safranbolu) köyleri arasında Karabük adına tesadüf edilmemekle birlikte, Devleşe Divanı'nda Arif Şeyh'e ait vakıflar hakkında bilgi verilirken, Karabükle ilgili olarak on bir hane, bir mücerret ve bir muhassıldan ibaret bir nüfustan bahsedilmektedir.²

1694'te Bolu Sancağı kaldırılınca Bolu ve Viranşehir, birer bağımsız voyvodalığa ayrılmış; fakat daha sonra II. Mahmut 1811'de voyvodalık uygulamasına son verince, bölgede Safranbolu merkez olmak üzere Viranşehir Sancağı kurulmuştur.³ Viranşehir Sancağı: Viranşehir, Aktaş, Kurukavak, Şehabeddin, Yörük, Eflani, Yenice, Kızılbel, Borlu, Giçenos, Amasra, Ulus, Ova, Tefen, Ereğli, Bartın, Çarşamba, Perşembe ve Zerzene olmak üzere on dokuz kazadan oluşmaktaydı.⁴

Karabük XIX. yüzyıl ortalarında tanzim edilen temettuat defterlerinde 21 hane olarak gösterilmiştir. Köy halkı, Musahip Mustafa Paşa tarafından Soğanlı ve Araç Çayları üzerinde inşa edilen köprünün muhafaza ve tamirinden sorumlu olduklarından, eskiden beri birtakım vergilerden muaf tutulmuşlardır. Nüfus defterlerindeki kayıtlarda ise Karabük, Viranşehir Sancağı Kızılbel kazası Ödemiş divanı sınırları içinde 21 hanede 46 nüfusa sahip bir köy olarak karşımıza çıkmaktadır. 1864'te Viranşehir Sancağı lağvedilip kazaları Bolu ve Kastamonu arasında paylaştırıldığında, 1865'te Safranbolu, Kastamonu vilayetinin bir kazası haline getirilmiş; Karabük ise Kızılbel kazasına bağlı bir köy iken, bu kazanın ortadan kaldırılmasından sonra, Safranbolu'ya bağlı Aktaş nahiyesine bağlanmıştır.⁵ 1896 tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'nde Karabük, Safranbolu'ya ait köyler arasında zikredilmekte olup, nüfusu 19 hanede 81 kişiden ibarettir.⁶

1924'te Karabük'ün bağlı bulunduğu Aktaş nahiyesi ve Safranbolu kazası, Kastamonu vilayetinden ayrılarak Zonguldak vilayetine bağlanmıştır.⁷ 1927 yılında Safranbolu kazası sınırları içinde Öylebeli, Karit, Kapullu ve Kılavuzlar köyleri, Aktaş nahiyesi sınırları içinde yer alan Zobran gibi Karabük'e yakın köylerin isimleri zikredilirken, Karabük adına kayıtlarda tesadüf edilememektedir. Karabük, Demir-Çelik Fabrikası

¹ Erdoğan Merçil, "Selçuklular Devrinde Karadeniz ve Safranbolu", *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999)*, Ankara, 2003, s. 2-3.

² Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Mete Tuncel, İstanbul, 2001, "Karabük" maddesi.

³ Nihat Yasa, *Viranşehir Sancağı Mütesseslimi Haydutoğlu Mehmet Ağa*, Ankara: Hermes Ofset Ltd. Şti., 2018, s. 24.

⁴ Tahir Bilirli, "Osmanlı Donanma Gemileri İçin Viranşehir (Safranbolu) Sancağından Kereste Temini (1800-1850)", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, XV/2, (2020), s. 422.

⁵ Barış Sarıköse, "Köyden Şehre: Karabük'ün Kuruluşu ve Şehirleşme Süreci", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (2020), s. 61-62.

⁶ *Kastamonu Vilayet Salnamesi*, Def'a 19, Kastamonu Vilayet Matbaası, 1314/1896, s. 291.

⁷ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, "Karabük" maddesi.

kurulmadan önce, Öğlebeli köyünün 13 haneli bir mahallesi durumundaydı. Zonguldak'ta bulunan kömürün nakli meselesi, Karabük'e bir demiryolu ağının döşenmesini gündeme getirmiş; Filyos tarafından gelen demiryolu, 1932 yılı sonlarında tamamlanmıştır. Demiryolu ağının Karabük'e kadar olan alana uzatılması, şehrin gelişmesinde etkili olmuştur. 1937'de Demir-Çelik Fabrikası'nın temelini atılması, dükkân, ev ve mağazaların hızlı bir şekilde artması, Karabük'ün hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamıştır. Karabük'te 1938'de belediye kurulmuş, 1940 yılında Karabük'ün bağlı bulunduğu Aktaş nahiyesinin merkezi Karabük'e nakledilmiştir. Yine aynı yıl içinde Safranbolu merkez nahiyesine bağlı olan Arıcak ve Öğlebeli köyleri de Karabük'e bağlanmıştır. Karabük, 3 Mart 1953'te Zonguldak iline bağlı bir ilçe haline getirilmiştir.⁸ Böylece şehir, 1995'te il oluncaya kadar gelişimini devam ettirmiştir.

Millî Mücadele yıllarında Karabük'ün şimdiki ilçelerinden olan Safranbolu, Kastamonu vilayetine bağlı bir kaza olup, bölgede cereyan eden olayların merkezinde yer almıştır. Bu sebeple Safranbolu hakkında kısaca bilgi vermek, konu bütünlüğü açısından uygun olacaktır. Safranbolu adının en eski biçimi olan Dadybra, bölgenin Türkler tarafından 1196'da fethinden sonra Zalifre haline dönüşmüştür.⁹ Şehir, klâsik Osmanlı döneminde daha çok Borlu ve Taraklıborlu, sonraları ise Za'feranborlu, Zağferanborlu veya Safranbolu adıyla anılmıştır.¹⁰

Safranbolu, 1416'da Çelebi Mehmet'in Kastamonu'yu ele geçirmesinden sonra, kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bölgeye ağırlıklı olarak Yörükân-ı Taraklı adı verilen büyük bir Türkmen topluluğunun yerleşmiş olmasından dolayı, mufassal defterlerde nahiye için Taraklıborlu, nahiye merkezi için ise Borlu tabiri kullanılmıştır.¹¹

Taraklıborlu 1519 tarihli tahrirde 111 köy, 10 mezra; 1568 tarihli tahrirde 122 köy, 1 mezra olarak kaydedilmiştir. Yine şehir merkezi 1519 tarihli tahrirde 11, 1568 tarihli tahrirde ise 10 mahalleden ibaret gösterilmiştir. Aynı yüzyılda şehir: Mahalle-i Kethüda, Mahalle-i Kara Ali, Mahalle-i Baba Mescid, Mahalle-i Çeşme, Mahalle-i Çavuş, Mahalle-i Arabşir, Mahalle-i Hacı Evhad, diğer adı Ali Şir olan Mahalle-i Fakih Pulad (Bolad), Mahalle-i Cami, Mahalle-i Küplüce ve Mahalle-i Gebran'dan oluşmaktaydı.¹² Hüseyin

⁸ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, "Karabük" maddesi; Sarıköse, "Köyden Şehre", s. 62-69.

⁹ Erdoğan Merçil, "Selçuklular Devrinde Karadeniz ve Safranbolu", *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999)*, Ankara, 2003, s. 2-3.

¹⁰ İlhan Şahin, "Anadolu'da Türk Yerleşmesi Sürecinde Safranbolu", *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999)*, Ankara, 2003, s. 8. Emecen Zalifre ile Zağferan arasında bir münasebet tesis etmenin zor olduğunu söyler. Bkz. Feridun Emecen, "Taraklıborlu'dan Safranbolu'ya: Bir Müze-Şehrin Doğuşu ve Yükselişi", *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999)*, Ankara, 2003, s. 15-16.

¹¹ Şahin bu adın, bölgeye yerleşen Türkmenlerin muhtemelen şimsir tarak yapımındaki meslekî hususiyetlerinden dolayı alınmış olabileceğini söyler. Bu durum Taraklıborlu'daki Taraklı adı ile doğrudan ilgisini ortaya koymaktadır. Bkz. Şahin, "Anadolu'da Türk Yerleşmesi", s. 10.

¹² 1830 yılı vergi kaydında Safranbolu'da Baba Sultan, Çavuş Ağa, Cami-i Kebir, Hacı Beyli, Hacı Halil, Zimmîyân-ı Kıran, Zimmîyân-ı Bolat, Müslüman Kıran, Kara Ali, Hacı Evhad, Müslüman Bolat, Çeşme, Tekye, Hüseyin Kethüda, Kavak ve Hacı Durmuş mahalleleri bulunmaktadır. Bkz. Selma Turhan Sarıköse,

Çelebi Camii, Süleyman Paşa Camii, Baba Mescidi, Hacı Durmuş Mescidi, Hoca Piri Zaviyesi, Süleyman Paşa Medresesi, Hüseyin Çelebi Mektephanesi, Hüseyin Çelebi Kervansarayı, Hatuncuk Hamamı ve Süleyman Paşa Hamamı ise şehrin fizikî dokusunu oluşturan diğer müesseselerdi.¹³ 1519'da kasabadaki Müslüman hane sayısı 314, Hıristiyan hane sayısı ise 24 idi. Şehrin 1568'deki hane sayısı 604'e yükselmiş olup, Hıristiyan hane sayısı ise 63 olmuştur. Aynı tarihte kasabanın nüfusunun 3.000 dolaylarında olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴

1903 tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'nde 1903 tarihi itibarıyla Safranbolu'nun toplam nüfusu, 59.167 olarak gösterilmiştir. Ayrıca toplam nüfus içerisinde 3.567 Rum nüfus bulunmaktadır. Kaza doğudan Araç ve Daday, batıdan Bartın ve Çerkeş, kuzeyden Daday, Cide ve Bartın, güneyden Çerkeş kazalarıyla sınırlı bulunuyordu. Aktaş, Ulus ve Eflani Safranbolu'ya bağlı nahiyelerdi. Nahiyeler ile birlikte 243 mahalle ve köyden ibaret olan Safranbolu'da 130 cami ve mescit, 11 medrese ve kütüphane, 10 hangâh, 1 erkek rüşdiye ve 1 ibtidâî mektebi, 1 kız ibtidâî mektebi, 183 Müslim ve 3 gayrimüslim sıbyan mektebi, 2 kilise, 33 han, 9 hamam, 857 dükkân, 261 değirmen ve su hızarı, 84 debbağhane, 1 un kapanı, 1 Hükûmet konağı, 1 telgrafhane, 1 debboy ile askerlik dairesi, 1 atik, 1 cephane, 2 muvakkithane, 1 namazgâh, 5 çamaşırhane, 1 bedesten ve 2 karakolhane bulunmaktaydı.¹⁵

Kazanın tarım mahsülleri arasında buğday, siyez, fiy, darı, burçak, yulaf, keten, safran, pirinç, tütün, pamuk, soğan ve üzüm yer almaktaydı. Sanayi ürünleri arasında ise kösele, sarı sahtiyan ve yerli kirpasti bulunmaktaydı. Kösele, tüfek, sahtiyan, hububat, kereste, üzüm ve pekmez ise ticaret ürünleri arasındaydı.¹⁶

2. Mondros Mütarekesi Sonrası Dönemde Karabük'te Genel Durum

Osmanlı Devleti'nin son asırlar içinde bulunduğu idarî, iktisadî ve sosyo-kültürel çöküntü, Safranbolu ve havalisini de yakından etkilemişti. Mütareke sonrası dönemde vilayet merkezi olan Kastamonu'da görülen kötü şartlar, neredeyse vilayetin genelinde kendisini hissettirmekteydi. Bu olumsuz durumdan Karabük ve çevresi de yakından etkilenmişti.

Bölgeden I. Dünya Savaşı'nın türlü cephelerine asker sevkıyatı devam etmiş, gidenlerden pek çoğu geri dönememişti. Örneğin Safranbolu, Karabük, Eflani ve Ulus havalisinden oluşturulan ve Ağustos 1914'te Harmanlar mevkiinden hareketle Çanakkale Cephesi'ne

¹³ "Sultan II. Mahmud Döneminde Safranbolu'da Muhtarlık Teşkilatının Kurulması", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, VI/3 (2017), s. 343.

¹⁴ Emecen, "Taraklıborlu'dan Safranbolu'ya", s. 18; Kenan Ziya Taş, "16. Yüzyılda Safranbolu İdari Yapısı ve Vakıfları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XVIII/29 (1996), s. 199-206.

¹⁵ Emecen, "Taraklıborlu'dan Safranbolu'ya", s. 18.

¹⁶ *Kastamonu Vilayet Salnamesi*, Def'a 21, Kastamonu Vilayet Matbaası, 1321/1903, s. 379, 317-320.

¹⁷ *Kastamonu Vilayet Salnamesi*, Def'a 21, s. 319-320.

gönderilmiş olan 42. Alay'dan, savaş sonrasında ancak 7-8 kişi geri dönebilmişti.¹⁷ Safranbolu'dan I. Dünya Savaşı'nın türlü cephelerine savaşmaya gidenlerden 1.686 kişi şehit düşmüştü.¹⁸

Uzun süre harp yılları tarım ve ziraati de olumsuz etkilemiş, ziraat üretim düşmüş ve makineli tarıma geçilememiştir. Özellikle üzümleriyle meşhur Safranbolu bağları ilgisiz kalmış, mildiyö ve külleme hastalıkları yaygınlaşmıştır. 1922 yılı Mart ayında getirilen 500 çuval kükürt, Safranbolu ve Tosya'ya gönderilmiştir.¹⁹ Yine aynı yılın Haziran ayında 9.000 kilo kükürt Safranbolu ve Tosya bağları için kaza fen memurları tarafından tatbik edilmiş ve hastalığın önü alınmaya çalışılmıştır.²⁰

Diğer taraftan XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Kastamonu vilayetinin genelinde olduğu gibi Safranbolu ve çevresinde frengi yaygınlaşmış, bu münasebetle 1888'de Safranbolu'da Kıranköy ve Gümüşköy mevkiileri kavşağında bir hastane yapılmıştır.²¹ Bu tarihte Safranbolu Frengi ve Gureba Hastanesi'nin ilk görevlileri arasında Tabib Agop Efendi, Eczacı Ahmed Bican Efendi, Müdür Mustafa Efendi, hademeler olarak ise Ali Osman ve Ahmet Ağalar bulunmaktaydı.²² Safranbolu Frengi Hastanesi aynı zamanda Bolu, Bartın, Eskipazar ve Eflani yörelerine de hizmet vermekteydi.²³ Millî Mücadele yıllarında Kastamonu vilayetinin genelinde frengi ile mücadeleye devam edilmiştir. 1918 yılında Safranbolu'da hastalığa yakalananların sayısı 321, 1919 yılının ilk altı ayında ise 404'tü.²⁴ Diğer taraftan Safranbolu ve çevresinde sıtma da yaygın bulunuyordu.²⁵ Millî Mücadele yıllarında yaygın olarak görülen hastalıklardan bir diğeri çiçekti. Bu sebeple Kastamonu ve havalisinin genelinde çiçek aşısı uygulaması yapılmıştır. 10 Şubat-12 Şubat 1922 tarihleri arasında Safranbolu'nun Ulus nahiyesinde 3 çiçek, Safranbolu'nun genelinde ise 2 lekeli hummaya (tifüs) tesadüf edilmiştir.²⁶ 1922 yılı Mayıs ayı içerisinde

¹⁷ Hür Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, İstanbul: Özlem Matbaacılık ve Reklamcılık, 2010, s. 49; Bahir Altunkaya, ed., *Karabük İl Yıllığı*, Ankara: Karabük Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, 1999, s. 35; Kızıltan Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden Safranbolu (Gözlemler-Derlemeler-Denemeler)*, Karabük: Özer Matbaa, 2017, s. 31.

¹⁸ Hulûsi Yazıcıoğlu ve Mustafa Al, *Safranbolu (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni)*, Karabük: Özer Matbaası, 1982, s. 129; Kalyoncu, *Tarih içinde Safranbolu*, s. 49.

¹⁹ "Vilayetimize Gelecek Alât-ı Ziraiye", *Açıksöz*, 11 Mart 1338, s. 1.

²⁰ "Ziraat Müdürüyle Mülakat", *Açıksöz*, 28 Haziran 1338, s. 1-2.

²¹ Esin Kâhya, "Sağlık Kuruluşlarımıza Bir Örnek: Safranbolu'da Firengi Hastanesi", *IX. Türk Tarih Kongresi (Ankara 21-25 Eylül 1981)*, 1989, s. 1294.

²² *Kastamonu Vilayet Salnamesi*, Def'a 15, Kastamonu Vilayet Matbaası, 1306/1889, s. 307.

²³ Uğuroğlu Barlas, "Safranbolu Frengi Hastanesi ve Cüz zamlılar Barınağı Hakkında Bir Araştırma Denemesi", *Tıp Tarihi Araştırmaları*, 5 (1993), s. 147.

²⁴ Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi, "Tenakıs-ı Nüfustan Firengi ve Tahribatı", *Açıksöz*, 12 Teşrinievvel 1335, s. 2-3.

²⁵ Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi, "Tenakıs-ı Nüfustan Isıtma", *Açıksöz*, 23 Teşrinisani 1335, s. 3.

²⁶ "Vukuat-ı Sıhhiye", *Açıksöz*, 20 Şubat 1338, s. 2; "Ahval-i Sıhhiye", *Açıksöz*, 5 Mart 1338, s. 2.

Safranbolu’da toplam 33 köyde 3.066,²⁷ Haziran ayında ise 24 köyde toplam 1.989 kişiye çiçek aşısı uygulaması yapılmıştı.²⁸ 1 Ocak 1922-15 Haziran 1922 tarihleri arasında 108 köyde çiçek aşısı yapılan kişi sayısı ise 14.369’a ulaşmıştı.²⁹

Özellikle Safranbolu, Tosya, Sinop ve Boyabat gibi üzümün çok yetiştirildiği yerlerde rakı, konyak ve şarap imalatı yaygındı.³⁰ İçki kullanımının gittikçe artması, bölgede sosyal ve ahlaki çöküntüyü hızlandırmaktaydı.

Mütareke sonrasında dönemde Safranbolu ve çevresinde asayiş olayları da artmıştı. Eğri Ahmet, Eflani dolaylarında Yanık Hüseyin ve Arap Çavuş Çeteleri, Karabük civarında ise Sarı Efe ve Eskipazarlı Kel Sait Çeteleri, bölgede emniyet ve asayiş tehdit eden unsurlar olarak kendisini göstermişti.³¹ Kastamonu İstiklâl Mahkemesi’nin faaliyete geçmesinden sonra Safranbolu ve çevresindeki olayların sorumlusu olan pek çok kişi yakalanmış ve yargılanarak türlü cezalara çarptırılmıştı. Bunlardan Safranbolu yolunda postayı vuranlarla, bu mesele ile ilgili görülen Safranbolu Posta Telgraf Müdürü Faik, Çerkeş’in Ovacık nahiyesinden Hacı Saferoğullarından Mehmet, Kastamonulu jandarma Hasanoğlu Mahmud, Çerkeş’in Şeyh Doğan köyünden Receptoğlu Sadık, Çerkeş’in Ganibey köyünden Hacı Kerimoğulları’ndan Şükrü, Çerkeş’in Küçüksu köyünden Kâmiloğlu Cemal ve Ovacık nahiyesinden Deli Beyoğulları’ndan Mehmetoğlu Mehmet Kastamonu’ya getirilmişler, Eğri Ahmet’in arkadaşlarından Kürt Mehmet ise yolda gelirken Çerkeş’in Karacalar Köyü’nde ölmüştü.³² Safranbolu yolunda postayı soyanların mahkemesi 1922 yılına kadar sürmüş, fakat şahitlerin bir kısmı gelmediğinden mahkeme ileri bir tarihe ertelenmişti.³³ Mahkeme sonucunda Safranbolu Posta Müdürü Faik Bey ve 25 zanlı berat etmiş, postayı soyanlardan Mustafaoğlu Mehmet, Kürt Mehmet ve Kâmil’in küreğe ve 46.000 kuruşun bunların emvallerinden karşılanarak hazineye teslimi kararlaştırılmıştı.³⁴

Kastamonu İstiklâl Mahkemesi’nin karara bağladığı en önemli davalardan biri, Safranbolu ve çevresinde her türlü fenalığı işleyen Kanber Kadı Çetesi’nin yargılanması oldu. Çok defalar cepheden firar ederek teşkil ettikleri çete ile yolcuları soyan, hane basan, zulüm ve işkence yapan, asker ailelerini dağa kaldıran çete mensuplarından Safranbolu’nun Karapeykâr köyünden Caferoğulları’ndan Tahiroğlu Salih, Koca Çakaloğlu Efe Hasan ve Afşa köyünden Kethüdaoğulları’ndan Eminoğlu Emin, Yağcıgan

²⁷ “Vilayette Aşı”, *Açıksöz*, 4 Haziran 1338, s. 1.

²⁸ “Vilayet Aşı Faaliyeti”, *Açıksöz*, 10 Temmuz 1338, s. 2.

²⁹ “Sihhi Faaliyetler”, *Açıksöz*, 20 Temmuz 1338, s. 2.

³⁰ “Büyük Tehlike”, *Açıksöz*, 25 Kânunusani 1336, s. 2.

³¹ Ünsal Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, Safranbolu: İşıl Yayıncılık, 2002, s. 13; Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 56; Hulûsi Yazıcıoğlu, *Safranbolu Tarihine Ait Belgeler ve Kaynaklar*, Ankara: Safranbolu Hizmet Birliği Yayınları, 1998, s. 122-125.

³² “Postayı Soyanlar Getirildi”, *Açıksöz*, 31 Kânunusani 1337, s. 3; Nurettin Peker, *İstiklâl Savaşı (İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı)*, Kastamonu: Kastamonu Valiliği, 2018, s. 281-282.

³³ “İstiklal Mahkemesinde: Dünkü Muhakemeler”, *Açıksöz*, 8 Mart 1338, s. 2.

³⁴ “Kastamonu İstiklal Mahkemesi Kararları”, *Açıksöz*, 15 Mart 1338, s. 2.

köyünden Abdullahoğulları'ndan Hasanoglu Şaban ve Arıncık/Erincik köyünden Kaba Recepoğulları'ndan Alioğlu Kul İsmail ve Kâmil'in davasına Safranbolu'nun köylerinden pek çok kişi gelmiş ve mahkemeyi takip etmişti. Yargılama sonrasında çete mensupları idama mahkûm olmuşlar, çete mensuplarından üçü Kastamonu'da Nasrullah Köprüsü başında, ikisi ise Samanpazarı'nda idam edilmişlerdi.³⁵

Yukarıda bahsedilen hadiselerden anlaşıldığı kadarıyla Mütareke sonrası dönemde Karabük ve çevresinde iktisadî ve sıhî şartlar ağırlaşmış, asayiş olayları arttığından emniyet ve güven ortamı bozulmuştu.

3. Millî Teşkilatlanma

Millî Mücadele yıllarında Karabük'ün ilçelerinden Safranbolu Kastamonu vilayetinin bir kazasıydı. Eflani ise Safranbolu'ya bağlı bir nahiye konumundaydı. Yine ilçelerden Ovacık, Çankırı'nın kazalarından Çerkeş'e bağlı bulunuyordu. Eskipazar ise Çerkeş'in Bayındır nahiyesi sınırları içerisinde yer almaktaydı. Yenice ise kaza olarak önce Bolu eyaletine daha sonra ise Viranşehir sancağına bağlıyken, Cumhuriyet döneminde Zonguldak'ın ilçelerinden Devrek'e bağlanmıştı.³⁶

Millî Mücadele yıllarında bugün Karabük ili ve ona bağlı ilçeler, farklı idarî birimlere bağlı bulunduğu bölge Bolu, Zonguldak, Çankırı ve Kastamonu'da cereyan eden idari, siyasi ve askerî hadiselerden direkt ya da dolaylı olarak etkilenmiştir. Kastamonu'nun Kuvâ-yı Milliye ile birleşmesinin komşu iller ve yurt genelinde yapacağı olumlu tesiri takdir eden Mustafa Kemal Paşa, 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa'dan olağanüstü yetkilere sahip bir subayın Kastamonu'ya gönderilmesini istemiş ve Kastamonu'ya Ali Fuat Paşa tarafından Albay Osman Bey gönderilmişti.³⁷ Albay Osman Bey'in Kastamonu'da duruma hâkim olmasından sonra, Kastamonu 17 Eylül 1919'dan itibaren resmen Kuvâ-yı Milliye'ye iltihak etmişti.³⁸ Diğer taraftan 18 Eylül 1919'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kastamonu Şubesi'nin kurulması ve mıntikalara varıncaya kadar teşkilatını genişletmesinden sonra, vilayetin geneli Cemiyet'in kontrolü altına girmişti.³⁹ Çankırı ise Ankara'ya yakınlığı nedeniyle erken tarihlerde millî harekete dâhil olmuştu. Çankırı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ise 1919'da kurulmuştu.⁴⁰

Bolu, Zonguldak, Bartın, Devrek ve Ereğli havalisinde ise Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın çalışmaları sonrasında, ahalinin büyük bir kısmı İstanbul Hükûmeti'ne taraftar görünüyordu. Bu sebeple Bolu ve Zonguldak havalisinde Millî Mücadele fikri geç ortaya

³⁵ "Beş Şakinin İdamı", *Açıksöz*, 9 Mart 1338, s. 2.

³⁶ Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2017, s. 414, 238, 259, 597, 809.

³⁷ Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Dönemi Hatıraları*, İstanbul: Vatan Neşriyat, 1953, s. 193.

³⁸ Hüsnü Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, Kastamonu Türk Ocakları Yayınları, Kastamonu 2019, s. 16-21

³⁹ Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 48; Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 89.

⁴⁰ Rahmi Çiçek, "Millî Mücadele'de Batı Karadeniz", *Türkler*, 15 (Ankara), 2002, s. 1143; Ağah Dolay, "20. Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı", Doktora Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, 2019, s. 71.

çıkmişti.⁴¹ Kastamonu'nun Kuvâ-yı Milliye'ye iltihakı ve İstanbul'la olan haberleşmesini kesmesine rağmen, 17 Eylül 1919'da Bolu henüz İstanbul'la irtibatını kesmemiş bulunuyordu. Bu durum üzerine Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Osman Bey Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı emir üzerine Bolu Mutasarrıflığı'yla temas kurmuştu. Bununla birlikte Mutasarrıf Ali Haydar Bey, İstanbul'la haberleşmenin kesilmesi hususunda ağır davranmaktaydı. Bu sırada çevresinde Küçük Mithat olarak tanınan Mithat Kemal Bey (Algüloğlu) etrafına topladığı bir kısım kuvvetlerle telgrafhaneye gitmiş, Bolu eşrafını çağırarak onlara Sivas Kongresi kararlarını açıklamıştı. Mithat Kemal Bey'in Bolu'da başlattığı millî çalışmalara, daha sonra Mutasarrıf Ali Haydar Bey'de katılmış, neticede 15 Ekim 1919'da Bolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştu.⁴²

Zonguldak'ta ise millî teşkilatlanma, emekli Yüzbaşı Ethem Bey'in Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı talimat ve Kastamonu Havalisi Kumandanı Osman Bey'le irtibata geçmesiyle başladı.⁴³ Zonguldak'ta Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 28 Ekim 1919'da Ethem Bey'in başkanlığında kuruldu.⁴⁴ Daha sonra Bartın,⁴⁵ Devrek, Ereğli ve Çaycuma'da da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin birer şubesi açıldı.⁴⁶

Görüldüğü üzere Karabük'ü çevreleyen Bolu, Zonguldak, Çankırı ve Kastamonu havalisinde millî teşkilatlanma gerçekleşmişti. Mütareke sonrasında Safranbolu'da Rumların zararlı faaliyetler içerisine girmemesi, kazanın işgale uğramaması, bölgede kendisini gösteren eşkıyalık faaliyetleri ve idarecilerin İstanbul Hükûmeti taraftarı olması, Safranbolu'nun millî harekete kayıtsız kalmasına sebep olmuştu. Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa daha Havza'da iken Safranbolu Belediye Başkanı Zühdü, kaza Müftüsü Said, eşraftan Hacızâde Hasan, Beyzâde Mehmet, Mahmudzâde Cemil, Akıllızâde Hakkı ve tüccardan Mustafa Beyler 3 Haziran 1919'da düşmanla kanlarının son damlasına kadar savaşmak istediklerini bildirmişlerdi.⁴⁷ Buna rağmen Kastamonu Vali Vekili Ferit Bey 18 Eylül 1919'da kaymakamlıklara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması talimatını verdiğinde, İstanbul Hükûmeti taraftarı olan Safranbolu kaymakamı Mahmut Sami, Safranbolu'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması izin vermemişti.⁴⁸

⁴¹ Tunay Karakök, "Zonguldak'ta Millî Mücadele Destekçisi Bir Müftü: Devrek Müftüsü Hacı Abdullah Sabri (Aytaç) Efendi", *Birey ve Toplum*, 2/3 (2012), s. 149.

⁴² Çiçek, "Millî Mücadele'de Batı Karadeniz", s. 1141.

⁴³ Çiçek, "Millî Mücadele'de Batı Karadeniz", s. 1144.

⁴⁴ Çiçek, "Millî Mücadele'de Batı Karadeniz", s. 1144; Karakök, "Zonguldak'ta Millî Mücadele Destekçisi Bir Müftü", s. 151.

⁴⁵ Yenal Ünal, "Millî Mücadele'de Bartın", *Tarih Okulu Dergisi*, XXV (2016), s. 640-650.

⁴⁶ Çiçek, "Millî Mücadele'de Batı Karadeniz", s. 1145.

⁴⁷ Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 49-50; Altunkaya, ed., *Karabük İl Yıllığı*, s. 35; Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 31.

⁴⁸ Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 49-50.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kastamonu merkez ve kazalarında teşkilatlanmasını sürdürmekle birlikte, bu hususta ahali arasında birtakım tereddütlerin ortaya çıkması üzerine Vali Cemal Bey, Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Şubesi Heyet-i İdaresi'ni toplayarak üyelerin köylere kadar giderek halkın kıymet verdiği vatansaverlerle görüşmelerini ve Cemiyet'in yaygınlaştırılmasını istedi. Ayrıca bütün kazalara ve merkez nahiyelerine göndermiş olduğu telgrafta "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mahalle ve karye teşkilatının behemahal erbâb-ı namus ve himmetten ve itimad ve hürmet-i umûmiyeye mazhâr vatanperverândan olmak şartı ile bir hafta zarfında nahiyeye ve kaza heyet-i idare intihabatının ikmalini" talep etti. Cemal Bey ayrıca Kastamonu ve Havalisi Kumadanı Osman Bey ile görüşerek bu hususta yardımını talep etti. Osman Bey Şube Reislerine gönderdiği 4 Aralık 1919 tarihli telgrafında Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin teşkilatlanmasına gerekli önemin verilmediğinden bahisle, "her fert bilmelidir ki, memleketimizin düşmanlara parçalatmadan kurtarılması, hayat meselesi olan teşkilat-ı millîyenin âleme karşı esaslı surette talimat-ı veçhile teşkiline" bağlı olduğunu bildirdi.⁴⁹

Safranbolu'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin tam olarak hangi tarihte kurulduğuna ilişkin hergangi bir kayda tesadüf olunamamıştır. Cemiyet'in Kuruluşuna dair ilk bilgiye 2 Mayıs 1920 tarihli *Açıksöz* gazetesinde rastlanması, Cemiyet'in Safranbolu'da baş gösteren Dayıoğlu hadisesinden önce kurulduğunu göstermektedir. Safranbolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi Reis Doktor Ali Yaver Bey'in (Ataman) başkanlığında Kilecizâde Rifat, Ayntabzâde Mustafa, Eczacı Hidayet, Binbaşızâde Refik, Değirmencizâde Mehmet, Avukat Osman, Yüreklizâde Hasan Fehmi ve Cebecizâde İsmail Bey'den oluşmaktaydı.⁵⁰

Bu sırada İstanbul Hükûmeti tarafından bölge ahalsinin Kuvâ-yı Milliye'ye katılması tehlikesi karşısında Dâhiliye Nezareti'nden 8 Mayıs 1920'de Bolu mutasarrıflığından başka İzmit mutasarrıflığı, Gerede kaymakamlığı, Edirne vilayeti ve Kalâ-i Sultânî'ye mutasarrıflığı'na bir tamim yayınlandı.⁵¹ 9 Mayıs 1920 tarihinde Safranbolu Kaymakamlığı'na da gönderilen aynı tamimde şöyle denilmekteydi:⁵²

"Zağferanbolu Kaymakamlığına

Hükûmetçe neşr edilen beyannâmede tayin olunan müddet münkazı olduğu halde el'an Kuvâ-yı Milliye namı altında harekât-ı bağıyane ve asayiş-i şikenâneye devam edenlerle harekât-ı mezkûrenin mürettib ve maşûku oldukları tahakkuk eden eşhasın isim ve hüviyetlerinin derece-i iştiraklerinin iş'arına Harbiye Nezaret-i Celilesi'nden varid olan tezkerede lüzum görülmüş olduğundan bu babda tahkikat icrasıyla inkıza-yı mühlet-i muayeneden sonra harekât-ı bağıyanede temerrüd edenlerin kimler olduğuna dair istihsal olunacak malûmat-ı sihiyenin ser'an ve muvazzahen inbası tamimen tebliğ olunur efendim".

⁴⁹ Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 106-107.

⁵⁰ "Zağferanbolu'da Müdafaa-i Hukuk", *Açıksöz*, 2 Mayıs 1336, s. 2; Çiçek, "Millî Mücadele'de Batı Karadeniz", s. 1146; Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 31.

⁵¹ BOA, DH.EUM.AYŞ., 40 / 33.

⁵² BOA, DH.EUM.AYŞ., 40 / 35.

Ayrıca tamimin devamında Dâhiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne yapılan uyarıda 11 Nisan 1920'de yayınlanan beyannâme ile Dürriyâde Abdullah Efendi'nin fetvasına atıfta bulunularak, bir hafta içinde "aman dileyerek" İstanbul Hükûmeti'ne sığınacak olanların affedilecekleri belirtildi. Aksi durumda Kuvâ-yı İnzibati'ye'nin tedib harekâtına başlamasının beyanname ve fetva ahkâmından olduğu bildirildi.⁵³ İstanbul Hükûmeti tarafından yayınlanan yukarıda bahse konu tamime rağmen, Safranbolu ahalisi Kuvâ-yı Milliye'den yüz çevirmemiş, millî davaya sadık kalmıştır.

Millî Mücadele yıllarında Safranbolu'nun maarif ve sosyo-kültürel hayatını yakından etkileyecek olan diğer bir cemiyet Safranbolu Muin-i Maarif Cemiyeti'dir.⁵⁴ Hüsnü Açıksöz, Cemiyet'in 14 Mart 1920'de kurulduğunu⁵⁵ belirtiyorsa da bu tarih, Cemiyet'in *Açıksöz* gazetesinde nizamnamesinin yayınlandığı tarihtir. Cemiyet'in resmî açılışı 23 Ocak 1920'de yapılmıştır. Bu açıdan Safranbolu Muin-i Maarif Cemiyeti'nin, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden daha önce kurulduğunu söylemek yanlış olmaz. Cemiyet'in açılışı 23 Ocak 1920 Cuma günü Safranbolu Mekteb-i İdadisi'nde yapılmıştır. Açılışa esareten dönmüş olan ihtiyat zabitlerinden Mehmet Hilmi Bey ateşli bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Mekteb-i İdadi Müdürü Ali Hilmi Bey maarifin önemi, Cemiyet'in maksadı ve teşkili hakkında bilgi vermiştir. Diğer taraftan mektep talebesi tarafından millî manzumeler terennüm edilmiştir. Açılışa katılanların pek çoğu gözyaşlarını tutamamıştır. Mektep Ulûm-i Diniye Muallimi Mehmet Efendi'nin etkili bir duasından sonra merasime son verilmiştir. Cemiyet'in kurulması ile Safranbolu gençliği Cemiyet'in çatısı altında toplanmıştır. Cemiyet kısa sürede halk tarafından rağbet görmüş ve üye sayısı gittikçe artmaya başlamıştır.⁵⁶

Cemiyet maksadını nizamnamesinde "maarif-i mahalliyenin neşr ve tamimi" olarak açıklamıştır (Madde 1). Bu çerçevede maariften yoksun olan çocukların talim ve terbiyesi ile maiyetlerinin temini, bunları yatılı (leyli) sanayi ve ticaret mekteplerine yerleştirilmesi Cemiyet'in amaçları arasında yer almıştır (Madde 2). Ayda 5 kuruş ve daha fazla aidat ödemeyi kabul eden herkesin üye olabileceği belirtilmiştir (Madde 3). Nizamnamesinden anlaşıldığı kadarıyla Cemiyet, Safranbolu Noterliği (kâtib-i adil) yanındaki "oda-i mahsusada" faaliyete geçmiştir. Üye olmak isteyenlerin Cemiyet'in üye kayıt defterine isim ve şöhretlerini yazdırmaları yeterli görülmüştür (Madde 4). Cemiyet'in Heyet-i İdaresi bir fahri reis ile beş azadan oluşmaktadır. Heyet-i İdare ayrıca kendi içerisinde bir kâtip ve bir veznedar seçecektir (Madde 6). Üye aidatları, hayır sahipleri tarafından verilecek teberrular ve Heyet-i İdare tarafından tertip edilecek müsamerelerden elde edilecek gelirler, Cemiyet'in varidatını oluşturmaktadır (Madde

⁵³ BOA, DH.EUM.AYŞ., 40 / 33.

⁵⁴ Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 31.

⁵⁵ Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 60.

⁵⁶ "Zağferanbolu Muin-i Maarif Cemiyeti", *Açıksöz*, 29 Şubat 1336, s. 2.

12). Cemiyet maksatlarını mevcut mekteplerde yerine getiremezse, varidatı nispetinde mektepler açabilecekti. Cemiyet ayrıca mektep çağını geçmiş olanlar için gece dersleri tertipleyebilecekti (Madde 13-14).⁵⁷

Cemiyet'in ilk Heyet-i İdaresi Şifa Eczahanesi sahibi Mehmet Hidayet Efendi, Alemdârzâde Ahmet Burhaneddin Efendi, Tüccardan Arap Hocaâde Hacı Kâmil Efendi, Hacı Kadızâde Mehmet Hilmi Efendi, Sepetzâde Hüseyin Efendi ve Veli Ömerzâde Ömer Salih Efendi'den oluşmuştur.⁵⁸

Safranbolu'da millî teşkilatlanmanın bu şekilde teşekkülünden sonra Safranbolular 20 Mart 1920'de yapılan bir miting ile İstanbul'un işgalini hürriyet, insanlık, adalet duygularını kendilerine şiar edinmiş olduklarını söyleyen büyük devletler nezdinde protesto ettiklerini bildirmişlerdir. Miting sonunda alınan kararlar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mustafa ve arkadaşları tarafından imzalanarak Antalya'daki İtalyan konsolosluğu vasıtasıyla İtilaf devletleri temsilcilerine, hariciye nâzırlarına, meclis-i mebusan riyasetlerine ve tarafsız devletlerin hariciye nezaretlerine gönderilmiştir. Bu protesto telgrafında İstanbul'un haksız işgali kınanmış ve "20 asırlık insanlık medeniyetinin gösterişli bir şekilde vaad ettiği; hürriyet, insanîyet ve adalet şiarını açan düvel-i muazzamanın dikkatleriyle eşitlik anlayışlarına arz ve şu acıklı haksızlığı medeniyet âlemi huzurunda protesto ederiz"⁵⁹ ibarelerine yer verilmiştir.

4. Safranbolu ve Dayıoğlu İsyanı

I. Düzce Ayaklanması başladığında ayaklanma kısa sürede Beypazarı, Nallıhan, Gerede ve Bolu havalisine yayılmıştı. Ayaklanmanın Beypazarı, Gerede ve Safranbolu'ya yayılması, Mustafa Kemal Paşa'yı endişelendirmeye başlamış, 24 Nisan 1920'de Bursa'da bulunan 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'ya göndermiş olduğu mesajında: ayaklanmanın Safranbolu ve Çerkeş'e yayılmış olduğunu, Ankara'yı savunmak için 700 kişilik bir kuvvet bulunduğunu, bu sebeple temin edebileceği azamî kuvvetle Ankara'ya gelmesini istemişti. Bu sırada asilerin Safranbolu'da buldukları esnada 28 Nisan 1920 tarihinde Müttehit Gönüllüler Komutanı Dayızâde Hacı İbrahim imzasıyla İstanbul'da Harbiye Nezareti'ne çekilen bir telgrafta ise İstanbul'dan İnebolu'ya top ve makineli tüfeklerle donatılmış bir askerî birlik gönderilerek Kastamonu'nun işgal edilmesi ve Mustafa Kemal'in geri çekilme hattının kesilmesi istenilmişti.⁶⁰ Anlaşılan asiler Düzce, Bolu, Gerede, Mudurnu, Nallıhan ve Beypazarı üzerinden Ankara'ya yürümek, yine Kastamonu'nun işgaliyle hem Mustafa Kemal Paşa'nın geri çekilme

⁵⁷ "Zağferanbolu'da Müteşekkil Muin-i Maarif Cemiyeti'nin Nizamname-i Esasiesidir", *Açıksöz*, 14 Mart 1336, s. 2.

⁵⁸ "Zağferanbolu'da Müteşekkil Muin-i Maarif Cemiyeti'nin", s. 2; Çiçek, "Millî Mücadele'de Batı Karadeniz", s. 1168.

⁵⁹ Mehmet Şahingöz, "İstanbul'un İşgali Üzerine Karadeniz Bölgesinde Yapılan Protesto ve Mitingler", *İkinci Karadeniz Araştırmaları Sempozyumu (1-3 Haziran 1988)*, 1990, s. 164-165.

⁶⁰ *Türk İstiklâl Harbi (İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar 1919-1921)*, VI. Cilt, Ankara: T.C Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı, 1974, s. 99-104, 139-140; Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 12.

hatlarını kesmek, hem de Kastamonu'dan gerçekleştirilen silah ve cephane sevkiyatının önünü almak istiyorlardı. Diğer bir kol ise Çerkeş-Çankırı üzerinden Ankara'ya gitmek ve millî hareketi boğmayı düşünüyordu.⁶¹ Kastamonu'nun düşmesi ise Kuvâ-yı Milliye'nin çökmesi demektir.⁶²

İzmit mutasarrıflığından Dâhiliye Nezareti'ne yazılan 25 Nisan 1920 tarihli bir raporda ise Kuvâ-yı İnzibatiye tarafından 800'ü aşkın neferin silahlarından tecrid edilerek memleketlerine gönderildiği; şimdiye kadar Gerede, Çerkeş, Safranbolu havalisiyle beraber Geyve ve Kandıra müstesna olmak üzere İzmit sancağının işgal edildiği, Safranbolu'ya giden Hükûmet kuvvetlerinin "600 kişilik bir milliyetçi kuvveti esir ettiği" belirtiliyordu.⁶³ İzmit mutasarrıflığının raporunda yer alan bu bilgilerin doğru olmadığı ise daha sonra anlaşılmıştı.

Gerçekte Safranbolu Kadısı'nın evindeki bir toplantıda asilerin şehre gelmekte olduğu haber alınmış ve Aktaş nahiyesine 30 kadar jandarma gönderilmişti. Kaymakam tarafından merkeze çağrılan Aktaş nahiye müdürü daha sonra yine kaymakamın talimatı ile görevini terk ederek jandarmalarla birlikte Gerede taraflarına firar etmişti. Diğer taraftan kaymakam, kadı ve eşraftan bazıları bir araya gelerek, kan akması için kazadaki jandarma zabıtlarının tevkif edilmesini kararlaştırmıştı. Tevkif edilenler arasında Kastamonu Valisi Cemal Bey tarafından asileri dağıtmak üzere gönderilen Kastamonu Jandarma Tabur Kumandanı Emin Fikri Bey'de bulunuyordu.⁶⁴ Muhtemelen aynı toplantıda şehrin savunulması kararlaştırılmışsa da, şehirdeki asker sayısı da gözönüne alınarak bundan vazgeçilmişti.⁶⁵ Zira şehirde bozuk tek mitralyöz ve av tüfeklerinden başka bir şey bulunmuyordu. Eli silah tutanlar ise cepheye bulunuyordu.⁶⁶

İlk haberlere göre Hilâfet Ordusu'nun 700 piyade ve 300 süvari ile Safranbolu'ya gelmekte olduğu duyulmuştu. Fakat gelenler 50 kadar yağmacıdan ibaret olup, bunlar hacdan geliyormuş gibi tekbirlerle şehre dâhil olmuşlardı. Kıranköy Rumları da çalgı ile bu gurubu takip etmekteydi. Burada kendilerine Ovacıklı eşkıya Eğri Ahmet'te katılmıştı.⁶⁷ Dr. Ali Yaver ve Eczacı Hidayet Bey asilerle iş birliği yapılmamasını isterken,⁶⁸ asiler kendilerine taraftar olan Kaymakam, Belediye Başkanı Rauf, Ceza

⁶¹ Dr. Ferruh Niyazi Ayoğlu, *Kurtuluş, Cumhuriyet ve Sıtmaya Adanan Yürek: Dr. Ferruh Niyazi Ayoğlu'nun Anıları*, Zolguldağ 2008, s. 187; Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 12.

⁶² Yazıcıoğlu ve Al, *Safranbolu (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni)*, s. 129.

⁶³ BOA, DH.EUM.AYŞ., 39 / 41; BOA, DH.EUM.AYŞ., 41 / 76.

⁶⁴ "Zağferanbolu Hadisesi Nasıl Oldu?", *Açıksöz*, 9 Mayıs 1336, s. 1-2; Peker, *İstiklâl Harbi*, s. 172; Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 50; Altunkaya, ed., *Karabük İl Yıllığı*, s. 37.

⁶⁵ Yazıcıoğlu ve Al, *Safranbolu (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni)*, s. 129; Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 12.

⁶⁶ Yazıcıoğlu ve Al, *Safranbolu (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni)*, s. 129.

⁶⁷ Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 41; Peker, *İstiklâl Harbi*, s. 172; Yazıcıoğlu ve Al, *Safranbolu (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni)*, s. 129; Altunkaya, ed., *Karabük İl Yıllığı*, s. 37; Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 34; Uğuroğlu Barlas, *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*, İstanbul: Senfoni Matbaası, 2004, s. 89.

⁶⁸ Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 11.

Hâkimi, Posta Müdürü ve Avukat Sami Bey'den oluşan resmî bir heyet tarafından karşılandılar. Karşılama heyetine daha sonra kendilerine baskı yapılan muallimler ve mektep talebeleri ile tabakhane esnafı da katılmak durumunda kaldı. Asiler daha sonra Bağlar'daki İdadi Mektebi'ni kendilerine karargâh yaparak, şehre hâkim oldular.⁶⁹ Bu durumdan cesaret alan Kıranköy Rumları'nın ise buldukları mahalleye, Yunan bayrakları astıkları görüldü.⁷⁰

Ellerinde 21 kişilik bir liste olan bu grup ilk aşamada “dört buçuk yağmacıya serfuru eden Safranbolu Türklerine yazık” diyen Hüseyin Usta, Saatçi Nuri Efendi ve İdadi Müdürü'nü tevkif ettiler.⁷¹ Tevkif edilenler arasında ayrıca Jandarma Komutanı ve Eczacı Hidayet Bey'de bulunmaktaydı. Askerlik Şube Başkanı'da tutuklanmak istenilmişse de, karşı koymasından çekinilerek vazgeçilmişti.⁷² Diğer taraftan Kastamonu Valisi Cemal Bey'in 29 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa'ya çekmiş olduğu telgraftan anlaşıldığı kadarıyla ahali dükkânlarını kapatmış, haberleşme ise asiler tarafından kesilmişti.⁷³ Bu grup daha sonra şeyhülislâmın fetvası ve padişahın yayınlamış olduğu beyannâme ellerinde, köy köy gezerek halkı tesir altına almaya çalıştı.⁷⁴ Diğer yandan asiler, camilerde padişah adına konuşmalar yaptırarak, “Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı'na katılanlar aleyhine vaaz verdirerek, Safranbolu halkını Kuvâ-yı Milliye'ye yardım etmemeye çağırdı”.⁷⁵

Başlarında Dayıoğlu ve Eğri Ahmet'in bulunduğu bu grup daha sonra 100 kadar silahlı süvari ile ertesi günü Araç'a hareket ettiler.⁷⁶ Daday üzerine hareket eden kuvvetlerin kumandanları ise kaymakam, Kilecizâde Rıfat, Ayntablı Mehmed ve Değirmencizâde Mehmet idiler.⁷⁷ Bu sayılanlardan Kilecizâde Rıfat, Ayntablı Mehmed ve Değirmencizâde Mehmet Safranbolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları idiler. Şüphesiz bunlar zorla götürülmüşlerdi.

Ankara'da durumdan endişelenen Mustafa Kemal Paşa Kastamonu Valisi Cemal Bey'e göndermiş olduğu telgrafında “tehlike büyür, Kastamonu Kızılırmak boylarına çekilmeye mecbur olursa ne yapacaktır?” sorusunu sordu. Safranbolu Hadisesi Kastamonu'da

⁶⁹ Barlas, *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*, s. 89-90. Ulukavak bu karşılama merasimini kimi ilçe yöneticilerinin saltanat ve hilâfet yanlısı olduklarını gören Safranbolu'nun önde gelenlerinin Geredeli Dayıoğlu ve avanesini millî kuvvetler gelinceye kadar oyalamak olarak değerlendirmiştir. Bkz. Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 39.

⁷⁰ Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 12.

⁷¹ Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 41; Peker, *İstiklâl Harbi*, s. 172; Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 35.

⁷² Barlas, *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*, s. 90. Tunçözgür'e göre Kaymakam'da tutuklananlar arasındaydı. Bkz. Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 11-12.

⁷³ *Türk İstiklâl Harbi (İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar 1919-1921)*, s. 101; Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 51.

⁷⁴ “Zağferanbolu Hadisesi Nasıl Oldu?”, s. 1-2; Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 41; Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 172; Ayoğlu, *Kurtuluşa, Cumhuriyete ve Sitmaya Adanan Yürek*, s. 188.

⁷⁵ Barlas, *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*, s. 90.

⁷⁶ “Zağferanbolu Hadisesi Nasıl Oldu?”, s. 1-2; Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 41; Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 172.

⁷⁷ “Zağferanbolu Hadisesi Nasıl Oldu?”, s. 1-2.

fazlasıyla heyecan uyandırdı. Vali Cemal Bey Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey'i Miralay Osman Bey'e göndererek, Jandarma Kumandanı Miralay Rafet ve Polis Müdürü Halil Beyleri gizlice makamına davet etti. Vali Cemal Bey "bir adım gidemeyiz. Ne gidecek vasıtamız ne de çarpışacak artçı kuvvetlerimiz yoktur. Ya biz gelenleri öldüreceğiz veya onlar bizim ölümlerimizi çiğneyerek geçecekler. Bana göre yapılacak işbudur, ama bu benim mütala'amdır. Tarih yazıyoruz, siz de kana'atlerinizi söyleyiniz" dediğinde, hazır bulunanlar da aynı fikirde olduklarını beyan ettiler ve Mustafa Kemal Paşa'nın telgrafi güven telkin edici bir şekilde cevaplandırıldı.⁷⁸ Bu arada Safranbolu Telgraf Muhabere Memuru Mehmet Faik Bey (Pişici) Kastamonu Mevki Kumandanlığı'na bir telgraf çekerek, asilerin silah durumu hakkında bilgi verip; korkulacak bir şeyin olmadığını, asker sevki karşısında Safranbolu halkının buna karşı çıkmayacağını bildirdi.⁷⁹

İlk aşamada Vali Cemal Bey Jandarma Tabur Kumandanı Emin Fikri Bey'i Safranbolu'ya göndermiş, bununla birlikte Emin Fikri Bey'in bir an dalgınlığı Kadı ve Kaymakam tarafından tevkifine sebep olmuştu. Bu arada Araç'ın Çerkez kaymakamının Kastamonu Valisi Cemal Bey'den "Halife-i Müslimin ordusunun yaklaştığını ve gelen orduyu ne şekilde istikbal edeceğini" sorması, Cemal Bey'i kızdırmış; Cemal Bey'de tehirden suçlu görülen ve firarda olan eski Eflani kaymakamı Aziz Bey'i buldurarak Araç kaymakamlığına atamış ve Hilâfet Ordusu'nu karşılamaya hazırlanan eski kaymakamın tutuklanarak Kastamonu'ya gönderilmesini istemişti.⁸⁰ Diğer taraftan Mıntıka Kumandanı Osman Bey'in emri ile Kalem Dairesi'nde, Askerlik Şubesi'nde ve Jandarma'da ne kadar kuvvet varsa 58. Piyade Alayı'ndan bir bölük ile birleştirilmiş; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden ve Kastamonu Gençler Kulübü'nden seçilen çoğu yedek subaylık yapmış idealist gençlerde bu kuvvete dâhil edilmiş ve Binbaşı Şevket Bey'in emrine verilmişti. Bu kuvvetler daha sonra Binbaşı Şevket Bey'in komutasında Daday-Eflani yoluyla Safranbolu'ya harekete geçirilmişti. Şevket Bey komutasındaki kuvvetler bir bölük askerle, 20 jandarma, Gençler Kulübü ve halktan 25 kadar kişiden ibaretti. İkinci kol ise polis teşkilatına alınarak başkomiser olarak atanmış olan yedek subaylardan Hadi Bey'in başkanlığında bulunuyordu. Bu kolda Eflanilioğlu Mustafa Bey'in idaresindeki Kastamonu hanedan ve efelerinden Kaybandoğlu Hüseyin Remzi, Horozoğlu Mahir, Akdelioğlu Salim, İzbelioğlu Mehmet, Ekşioğlu Hüseyin, Telgraf Muhabere Memuru Memduh ve oğlu Enver, İnebolulu Kaba Alioğlu Rıza ve Ziverin İbrahim Beyler vardı. Bu kol da gelenek üzere Hükûmet, Askerlik Dairesi ve Hazreti Pir Şeyh Şaban-ı Veli Tekkesi önünde saygı duruşu ve dualarla Araç üzerinden Safranbolu'ya gönderilmişti.⁸¹

⁷⁸ Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 174; Ayoğlu, *Kurtuluşa, Cumhuriyete ve Sıtmaya Adanan Yürek*, s. 187.

⁷⁹ Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 12.

⁸⁰ Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 170; Ayoğlu, *Kurtuluşa, Cumhuriyete ve Sıtmaya Adanan Yürek*, s. 187.

⁸¹ Açıksoz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 39; Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 170-171; Ayoğlu, *Kurtuluşa, Cumhuriyete ve Sıtmaya Adanan Yürek*, s. 187-188.

Geredeli Dayıoğlu ve Eğri Ahmet emrindeki kuvvetler Kastamonu istikametindeki Çiftlikköy'e geldiğinde asi öncü süvarilerinin Kastamonu'dan gönderilen kuvvetlerin gelmekte olduğu bilgisini vermesi üzerine asiler korkarak dağıldılar. Bu haber Safranbolu'da duyulduğunda Dr. Ali Yaver başkanlığındaki 10 kişilik Safranbolu heyeti, Çiftlikköy yakınlarında Şevket Bey'i karşıladılar. Dr. Ali Yaver Bey, Şevket Bey'e isyancıların dağılmış olduğunu bildirdi ve şehir adına garanti verdi.⁸² Şevket Bey komutasındaki kuvvetler gece ahalinin alkışları arasında Safranbolu'ya girerek Hükûmet konağını işgal etti. Daha sonra Araç tarafına gidenlere teslim olmaları için haber gönderdi. Gece yarısı asilerden Dayıoğlu ve Eğri Ahmet ile beraber Araç'ta bulunan kaymakam, kadı, müdde-i umumi, posta müdürü, komiser Rağıp ve Sami ile asilere taraftar olan yerli 8-10 Safranbolulu ailenin firar ettiği ve Gerede yolunu tuttuğu öğrenildi. Diğer pek çokları ise Eğri Ahmet tarafından soyulmuş ve pişman bir şekilde Safranbolu'ya dönmeye başlamışlardı.⁸³ Kastamonu'dan Araç'a gönderilen kuvvetler ise daha sonra Çerkeş'e gönderilmiş ve bir ay kadar burada kalmıştır. Çerkeş ahali de Kastamonu'dan gelen kuvvetleri samimi bir surette karşılamışlardır. Daha sonra her iki kazada idare-i örfiye ilan edilmiştir. Kastamonu Valisi Cemal Bey daha sonra hadiselerle ilgili olarak bir beyanname yayınlamıştır. Beyanname şu şekildedir:⁸⁴

"Safranbolu'da, hariçten gelen bazı müfsitlerin ilka'ât ve ifsadât ile dükkânları kapanarak telgraf muharebatını kat' ve evvelce oraya izâm kılınmış olan jandarma tabur kumandanını ansızın ithalâttan menettikleri ve Çerkeş kazasında dahi yine hariçten esen hava-yı fesad ile fiili değil ise de şüpheli bazı harekât ve evzâ hissedilmekle, her iki kazaya kuvâ-yı kâfiye sevk edilmişti.

Çerkeş'e gönderilen kuvvetlerimiz evvelki gün oraya vâsıl ve ahali-i mutia ve masûmenin samimi tezahürat ve istikballeriyle şehre dâhil olduğu gibi Safranbolu'ya tahrik edilen kuvvetlerimizin dahi bilâ-vuku'at dün gece Safranbolu'ya girdikleri kuvâ-yı tedibiye kumandanlıklarından alınan telgraflardan anlaşılmiş ve ön ayak olan fesedenin bilâ-aman takip ve tecziyeleri ve Safranbolu'da idare-i örfiye ilanı Kuvâ-yı Tedibiye Kumandanlığı'na emir verilmiştir. Ecnebi paraları ile satın alınmış bir takım vatansız hainlerin İslâm arasına tefrika ve nifak sokmak için tevessül ettikleri ef'al-i hainânenin her yerde bilâ-aman cezası verileceği umuma ilan ve daima avn-ı inayet-i Bâriden istişfa ve istimdat olunmakta bulunduğu beyan olunur".

⁸² Barlas, *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*, s. 90-91; Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 35.

⁸³ "Zağferanbolu Hadisesi Nasıl Oldu?", s. 1-2; Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 42-43; Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 172-173; Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 51; Altunkaya, ed., *Karabük İl Yıllığı*, s. 38. Yazıcıoğlu'nun verdiği bilgiye göre Dayıoğlu İbrahim Ağa Safranbolu'da Merkez Karakolu'nu basmış ve Jandarma Kumandanı Yüzbaşı Necati ve Takım Kumandanı Mülâzim Tevfik'i esir almıştı. Şevket Bey Safranbolu'ya girince tutuklu bulunan Jandarma Kumandanı Yüzbaşı Necati ve Takım Kumandanı Mülâzim Tevfik'i serbest bırakmış, bunlardan Yüzbaşı Necati Bey Şevket Bey kuvvetlerinden bir kısmını alarak Toprakcuma istikâmetine hareket etmişti. Kazanın 5 km doğusundaki Yazı köyü taraflarında asilerin ellerinden silahlarını alarak Safranbolu'ya getirmişti. Bkz. Yazıcıoğlu, *Safranbolu Tarihine Ait Belgeler ve Kaynaklar*, s. 129.

⁸⁴ "Beyanname-i Âli-i Vilayetpenahi", *Açıksöz*, 2 Mayıs 1326, s. 1; Açıksöz, *İstiklâl Harbinde Kastamonu*, s. 42-43; Peker, *İstiklâl Savaşı*, s. 172-173, Altunkaya, ed., *Karabük İl Yıllığı*, s. 38.

Hadiselerin sona ermesinden sonra asilere verilecek ceza hususunda farklı görüşler ortaya çıktı. Ayoğlu hatıralarında bu hususla ilgili olarak şu satırlara yer vermiştir:⁸⁵

“Vali Bey’in (Cemal Bey) evinde yine bildik dört arkadaş toplandık. Safranbolu’da isyana katılanlar hakkında verilecek cezayı görüştük. Safranbolu’da telâfi edilemez fiili bir olay geçmemişti. Kimsenin de burnu kanamamıştı. Kuvvetlerimiz olaysız bir şekilde Safranbolu’yu işgal etmiş ve Millî Hükûmeti oluşturmuşlardı. Arkadaşlarımızdan bazıları asma-kesme taraftarı oldular. Ben gençliğinde verdiği heyecanla şöyle dedim: ‘Padişaktan gelen habere ayak uyduran bu halkı ağır suçlu bulmam. Kimsenin asılıp kesilmesine ve bir intikam kaynağı yaratılmasına, üç kişi de olsa üç Türk’ün ölmesine taraftar değilim. Bu halk suçlu değildir. Asıl suçlu bizleriz. Gencimiz halkın önüne çıktı. Ey ulu hakanım! diye söze başladı. Halka padişah sevgisini aşıladı. Hocamız camide kürsüye çıktı, halife ve padişahı anlattı, ‘O’nun emrine uymak ibadettir’ dedi, hatta daha ileri gitti, ‘Padişaha uygun olan kadın kocasından boşa düşer’ dedi. Altıyüz senedir bizlerden bu şekilde nasihat dinleyen ve alkışlamaktan başka bir suçu olmayan bu insanlara sürgün gibi hafif bir ceza verilmesi düşüncesindeyim”.

Safranbolu’da cereyan eden ve yukarıda zikredilen hadiselerin değerlendirilmesine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Ulukavak “O olay Safranbolu’da olsa da, Safranboluların olayı değildir. Safranboluların talihsizliğidir” değerlendirmesiyle doğru bir tespitte bulunmuştur.⁸⁶ Safranbolu’da baş gösteren olaylar Safranbolu halkının Ankara Hükûmeti’ne bir başkaldırışı değil, Hilâfet Ordusu birliklerinin Safranbolu’yu basması⁸⁷ ya da Bolu olaylarının bir tamamlayıcısı, ayaklanma kıvılcımının Gerede yoluyla Safranbolu’ya sıçramasından başka bir şey değildi.⁸⁸ Şevket Bey Safranbolu’da bu hadiseye ön ayak olanları şiddetle cezalandırabilirdi. Hadiseye taraf olanlar ya da müdahale etmeyenler kaymakam, kadı gibi memurlardı. Safranbolu gibi açık yürekli ve uyanık insanların üç beş çapulcuya kapılıp gitmeyecekleri tabii idi. Hilâfet Ordusu’na katılanların birçoğunun zorla götürüldüğü, onların çarpışmadan geri dönmelerinden anlaşılıyordu.⁸⁹ Dr. Ali Yaver Bey hadiselerin içeriği konusunda Binbaşı Şevket Bey’i aydınlatmıştı. Dükkânlarını kapatan esnafın bu hareketi, Ankara Hükûmeti’ne karşı değil, asilerin yağmasına karşı yapılmıştı. Halk evlerine kapanmış ve kendisini asilere karşı korumaya almıştı. Asilere Safranbolu’dan katılanlar ise olayların içyüzünü bilmeyen bir avuç kandırılmış insandan ibaretti.⁹⁰ Safranbolu hadiselerinin sona erdirilmesinde Telgraf Muharebe Memuru Faik Efendi’nin ise büyük katkıları olmuştu.⁹¹

⁸⁵ Ayoğlu, *Kurtuluş, Cumhuriyete ve Sıtmaya Adanan Yürek*, s. 188-189.

⁸⁶ Ulukavak, *Bir Safranbolu’nun Penceresinden*, s. 33.

⁸⁷ Yazıcıoğlu-Al, *Safranbolu (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni)*, s. 129.

⁸⁸ Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 53.

⁸⁹ Altunkaya, ed., *Karabük İl Yıllığı*, s. 39.

⁹⁰ Tunçözgür, *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, s. 13; Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 52.

⁹¹ “Nazar-ı Dikkate”, *Açıksöz*, 21 Haziran 1336, s. 3.

Bu arada hadise sonrasında Divan-ı Harb-i Örfi tarafından türlü cezalara çarptırılanlar, İstanbul başta olmak üzere memleket içine firar etmişlerdi. Bunlardan 15 seneğe küreğe mahkûm olan Safranbolu Posta ve Telgraf Müdürü Sabri, 10 seneye mahkûm jandarma Recep, bir buçuk seneye mahkûm Yusuf Ziya ile sürgün edilen Aktaş Müdürü Hüseyin Avni, Ziraat Bankası Memuru Ali, Orman Muamelât Memuru Fikri Efendilerin ve muhtelif cezalara çarptırılan jandarma efradının affedilmeleri İcra Vekilleri Heyeti'nin 15 Aralık 1920 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.⁹² Af kararının uygulanmasındaki kararsızlık ya da belirsizlik üzerine Safranbolu'da cereyan eden hadisenin, Bolu isyanının Gerede yoluyla Safranbolu'ya yayılmasından başka bir şey olmadığı ve af kararının Safranbolu Divan-ı Harb-i Örfisi'nin mahkûm ettiği kişileri de kapsadığı ve haklarındaki takibatın ertelenmesi 17 Ocak 1921 tarihli İcra Vekilleri Heyeti toplantısında yeniden tasdik edilmiştir.⁹³

5. Karabük'ün Millî Mücadele'ye Katkıları

Karabük ve havalisi Millî Mücadele yıllarında gerek bölgedeki Fransız işgaline karşı koymaktan, gerekse vatanın düşman işgalinden kurtarılması için pek çok evlâdını cephelere göndermekten geri kalmamıştır. Fransızların Zonguldak ve havalisinde işgal sahalarını genişletmek amacıyla Ağustos 1920'de girişmiş oldukları askerî harekâtta, bölgede gerekli önlemleri almaya çalışan Çaycuma Müfrezesi Kumandanı Yüzbaşı Cevat Rıfat Bey'in yardım çağrısına Safranbolu, kayıtsız kalmamıştır. Nitekim Sapça Geçidi'nde Fransızlarla olan mücadelede Fransızların geri çekilmesi sağlanmıştır.⁹⁴

Safranbolu'nun asilerden temizlenmesi ve Dayıoğlu Hadisesi'nin son bulmasından sonra Safranbolular başında Askerlik Şubesi Başkanı ve üyeleri arasında belediye meclisi üyelerinin de yer aldığı Tedarik-i Vesait-i Harbiye Komisyonu'nu kurarak, Ankara Hükûmeti'ne yapılabilecek olan yardımı araştırmaya başladılar. Ankara'dan gelen haberde Kuvâ-yı Milliye için bedeli mukabilinde pamuklu kolsuz asker yeleği ve yemeni talep edilmesi üzerine Safranbolu halkı haftada 10-15 yelek imal edip, Komisyona teslim etmeye başladılar. Diğer taraftan Safranbolu arastasında bulunan 48 yemenici dükkânından 40'ında asker için yemeni dikimine başlandı. Bu dükkânlarda çifti 85 kuruştan topuksuz tulumbacı yemenisi tipinde haftada 11.000 yemeni imal edilmekte ve Komisyona teslim edilmekteydi.⁹⁵ Yemenilerle birlikte saraçların yaptığı İspanyol tipi eyerler çok beğenildiğinden, Türk ordusundaki süvariler Safranbolu imalatı bu eyerleri kullanmaya başladılar.⁹⁶ Tekâlif-i Millîye Emirleri'nin yayınlanmasından sonra Safranbolu'da Kaymakam Hasan Bey'in başkanlığında bir komisyon kurulmuş,

⁹² BCA, 30.18.1.1/2.24.12.

⁹³ BCA, 30.18.1.1/2.28.13.

⁹⁴ Ünal, "Millî Mücadele'de Bartın", s. 627.

⁹⁵ Altunkaya, ed., *Karabük İl Yılığ*, s. 39; Ulukavak, *Bir Safranbolu'nun Penceresinden*, s. 32. Barlas Millî Mücadele yıllarında Safranbolu arastasında yemeni imâl eden dükkânlar ile bunların sahiplerini bir liste halinde vermiştir. Bkz. Barlas, *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*, s. 91-92.

⁹⁶ Erkan Aşçıoğlu, *Kurtuluş Savaşında Bartın*, Bartın: Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, 2003, s. 84.

Safranbolu ahalisi emirlerin yerine getirilmesinde canla başla çalışmaya başlamıştır. Bu çerçevede Safranbolu tüccarının elinde bulunan köselenin bir kilogramına 220, kunduranın bir çiftine 300, taban astarına 215, gönün kilosuna 95, kasaplık hayvanın kilosuna 30 ve pirincin kilosuna 27 kuruştan el konulmuştur.⁹⁷

Karabük ahalisi Millî Mücadele yıllarında yardım faaliyetlerine de iştirak ederek, ordunun ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda gereken fedakârlığı yapmıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Kastamonu'da merkez şubesinden sonra, bir şubesi de Safranbolu'da açılmıştır. 1921 yılı Şubat ayı itibariyle Safranbolulu hayırseverlerden Cemiyet'e 3.000 lira yardımda bulunulmuştur.⁹⁸ 1921 yılı Mart ayında ise daha önce gönderilmiş olan 500 liraya ilâve olarak Safranbolu'dan Kastamonu merkez şubeye 550 lira daha gönderilmiştir.⁹⁹ 1922 yılında Cemiyet'in Kastamonu'da gerçekleştirilen olağanüstü kongresinde Safranbolu'yu Murahhas olarak Encümen-i Vilayet azasından Mustafa Efendi temsil etmiştir.¹⁰⁰ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Olağan Kongresi'nde Cemiyet'in bir yıllık faaliyet raporunda Safranbolu kazasından Cemiyet'e yapılan toplam yardım miktarı 243.000 kuruş olarak belirtilmiştir. Yapılan yardımlarda vilayet merkezinden Cemiyet'e yapılan toplam 866.280 kuruşluk yardımın arkasından Safranbolu, ikinci sırada yer almıştır.¹⁰¹ 1922 yılı Ekim ayına gelindiğinde Safranbolu'dan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne 10.469 kuruşluk bir yardım daha yapılmıştır.¹⁰²

1922 yılı Ekim ayı içerisinde *Yeniğün* gazetesi tarafından Ankara'da Mustafa Kemal Paşa için ve büyük zafer anısına bir abide yapılması fikrinin ortaya atılması ve bu fikrin benimsenmesinden sonra, Ali Fuat Paşa başkanlığında kırk kişiden oluşan bir komisyon kurulmuştur. Ayrıca belediye ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri gibi mahalli teşkilatlar nezaretinde heyetler teşkil edilerek, toplanacak yardımların doğrudan doğruya Osmanlı Bankası aracılığıyla Ankara merkezine gönderilmesi ve iştirak edenlerin isimleriyle ne kadar miktarda iştirakte bulduklarına dair tanzim edilecek listelerin *Yeniğün* idarehanesindeki Abide Heyeti'ne gönderilmesi istenilmiştir.¹⁰³

Bu çağrı üzerine bütün vilayetler arasında en çok yardımın toplanması hususunda bir rekâbet ortaya çıkmıştır. Kastamonu vilayeti de Ankara'da yapılması düşünülen abide yardım kampanyasına merkez ve kazalarıyla beraber katılmıştır. Bu yardım kampanyasına Safranbolu ahalisi de iştirak etmiştir.

⁹⁷ Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 62.

⁹⁸ "Mülhakâta Hilâl-i Ahmer", *Açıksöz*, 17 Şubat 1337, s. 1.

⁹⁹ "Hilâl-i Ahmer Heyet-i Merkeziyesinden", *Açıksöz*, 16 Mart 1337, s. 2.

¹⁰⁰ "Hilal-i Ahmer Murahhasları", *Açıksöz*, 15 Şubat 1338, s. 2.

¹⁰¹ "Hilal-i Ahmer Bilançosu", *Açıksöz*, 23 Şubat 1338, s. 1.

¹⁰² "Vilayetimiz Halkının Hilâl-i Ahmer'e Muavenetleri", *Açıksöz*, 4 Teşrinievvel 1338, s. 2.

¹⁰³ "Gazi Başkumandanımızın Heykeli", *Açıksöz*, 20 Kânunuevvel 1338, s. 1; "İstiklâl Abidesi İçin", *Açıksöz*, 28 Kânunuevvel 1338, s. 1.

Aşağıdaki tabloda başta Safranbolu Kaymakamı Ziya Bey olmak üzere kaza memurları ve muallimlerinin yapmış oldukları yardımlar gösterilmiştir.¹⁰⁴

Tablo 1. Zafer Abidesi İçin Safranbolu Memur ve Muallimleri Tarafından Yapılan Yardımlar

Memurun İsmi	Yapılan Yardım/ Kuruş
Kaymakam Ziya Bey	250
Tahrirat Kâtibi Nimet Efendi	50
Nüfus Memuru Osman Efendi	50
Nüfus Kâtibi İbrahim Efendi	40
Ulus Müdürü Hidayet Efendi	50
Hapishane Zükûr Gardiyanı İbrahim Efendi	50
Mal Müdürü Hasan Sabri Efendi	100
Mal Muavini Mustafa	75
Mal Refiki Osman	50
Mal Sandık Emîni İzzet	50
Merkez Tahsildarı Hilmi	50
Baş Nefer Piyade Tahsildarânı	225
Ön İki Süvari Tahsildarı	300
Tapu Memuru Mehmet	50
Tapu Refiki Ahmet	50
Mahkeme-i Şer'îye Baş Kâtip Vekili Burhaneddin	100
Müdde-i Umûmî Rasim Bey	100
Müftü Sadeddin Efendi	100
Mahkeme-i Bidayet Baş Kâtibi Mustafa	75
Mahkeme-i Bidayet Zabıt Kâtibi Kâmil	25
Mahkeme-i Bidayet Mehmet Hilmi	50
Mahkeme-i Bidayet Mehmet Efendi	70

¹⁰⁴ "Zafer Abidesi İçin Zağferanbolu Kazası Memurin ve Muallimini Tarafından Vuku Bulan Teberruat", *Açıksöz*, 7 Şubat 1339, s. 2.

Dispanser Tabibi Bahaeddin	100
Sihhiye Memuru İbrahim	50
Hastabakıcı Kâzım	50
Hademe Hakkı	25
Mekteb-i İdadi Kâtibi Hilmi	50
Mekteb-i İdadi Ulûm-i Diniye Muallimi Mehmet	40
Mekteb-i İdadi Riyaziye Muallimi Kemal	50
Mekteb-i İdadi El İşleri Muallimi Abdullah	50
Mekteb-i İdadi Ulûm-i Tabiye Muallimi	50
Mekteb-i İdadi Tarih ve Coğrafya Muallimi Hasan Hayri	50
Mekteb Hademesi Ahmet Ağa	25
Mekteb Hademesi Mustafa	25
Kasaba Orman Cibâyet Memuru Osman	50
Ziraat Bankası Memuru Abdi	50
Ziraat Bankası Muavini Mehmet	50
Ziraat Bankası Tahsildarı Nuri	15
Evkâf Memuru Hafız Mustafa	50
Evkâf Tahsildarı Hasan Tahsin	20
Duyûn-i Umûmiye Memuru İbrahim	20
Posta ve Telgraf Müdürü Emin	100
Posta ve Telgraf Muhabere Memuru Asım	50
Eflani Nahiyesi Müdürü Mazhar	50
Kadı Mehmet Ali	100
Eflani Naibi Hasan Fevzi	50
Bidayet Hâkimi Mehmet Ali	100
Süvari Mübaşiri Nuri	50
Süvari Mübaşiri Kâmil	50

Piyade Mübaşiri Mustafa	25
Mekteb-i İdadi Müdürü Salih Bey	100
Orman Müfettişi Ziya	200
Orman Fen Memuru Kadri	100
Orman Merkez Fen Memuru Nihat	100
Orman Muhafaza Memuru	525
Reji Memuru Perto Bey	100
Muhasebe-i Hususiye Memuru Nuri	50
Ziraat Memuru Muzaffer	75
Merkez Baş Muallimi Mehmet Emin	25
Merkez İkinci Muavini Cemal	20
Yekûn	4.610

Safranbolu ahali si Millî Mücadele yıllarında Batı Cephesi'nde Yunanlılara karşı elde edilen zaferleri de coşkuyla kutlamıştır. Bu merasimlerin ilki I. İnönü Zaferi'nin kazanılması üzerine 12 Ocak 1921'de İdadi Mektebi'nde talebe, muallim ve halkın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Mektep Müdürü Ali Hilmi Bey ve Kaymakam Hüseyin Hüsnü Bey bir konuşma yapmışlardır. Kaymakam Hüseyin Hüsnü Bey'in vatan savunmasını ayet ve hadislerden deliller göstererek izâh etmesi, halk üzerinde büyük bir tesir yapmıştır. Talebeler tarafından şiirler okunmuş, daha sonra tören dualarla son bulmuştur.¹⁰⁵ Sakarya Muharebesi'nin devam ettiği günlerde Türk ordusunun elde ettiği başarılar üzerine yine bir merasim düzenlenmiş, *Açıksöz* gazetesi Zonguldak muhabiri Tahir Bey (Karauğuz) tarafından merasimde bir konuşma yapılmıştır. Sakarya Muharebesi'nin kazanılmasından sonra da bu türden merasim ve tezahüratlar devam etmiştir. Belediye Reisi Zühdü Bey (Öztürk) yapmış olduğu konuşmasında "kıymet-i istiklâli bi-hakkın takdir eden binlerce halk büyük bir şevk ve sevinçle yapılan tezahüratla pek yüksek bir hissi milletpervâri gösterilmiştir"¹⁰⁶ demiştir.

¹⁰⁵ Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 56; Ulukavak, *Bir Safranbolulu'nun Penceresinden*, s. 32.

¹⁰⁶ Kalyoncu, *Tarih İçinde Safranbolu*, s. 57; Ulukavak, *Bir Safranbolulu'nun Penceresinden*, s. 32.

6. Sonuç

Bugün Karabük'ün bir ilçesi olan Safranbolu, Millî Mücadele yıllarında bölgedeki olayların merkezinde yer alan yerlerden biri olmuştur. Millî Mücadele yıllarında Kastamonu'nun bir kazası olan Safranbolu, İstanbul Hükûmeti'ne taraftar idarecilerden dolayı millî teşkilatlanmasını geç tamamlamıştır. Bununla birlikte gerek Safranbolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gerekse Safranbolu Muin-i Maarif Cemiyeti'nin kurulmasından sonra bölge, Kuvâ-yı Milliye'ye İthak etmiş ve millî teşliatlanmasını tamamlamıştır. Bölge daha çok Bolu ve Düzce'de baş gösteren ayaklanmaların Safranbolu'daki uzantısı olan Dayıoğlu Hadisesi ile gündeme gelmiştir. Hadisenin kaynaklarda yer alış biçimi ve üsluptaki farklılıklar, Karabük ve Safranbolu'nun Millî Mücadele'deki konumunu tayin etmeyi zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte Bolu ve Düzce Ayaklanması'nın Safranbolu'daki uzantısı olan olayları, Safranbolu Olayları'ndan ziyade Dayıoğlu Hadisesi olarak adlandırmanın daha doğru olduğu anlaşılmaktadır. Halkın hadiselerle destek vermesi söz konusu değildir. Kastamonu'dan gönderilen Şevket Bey komutasındaki birlikler Safranbolu'ya geldiğinde ahali tarafından alkışlarla karşılanmıştır. Hadiseye destek veren şehrin idarecileriyle yerli ahaliden sekiz on aile, olayların yatışmasından sonra Gerede taraflarına firar etmiştir. Bu sebeple Şevket Bey şehri cezalandırmamış, daha sonra hadiselerde ismi geçenler, İcra Vekilleri Heyeti'nin almış olduğu kararla affedilmişlerdir. Dayıoğlu Hadisesi'nin sonlanmasından sonra bölge ahalisi canla başla Millî Mücadele'ye destek vermiştir. İşgaller protesto edildiği gibi, Tekâlif-i Milliye Emirleri kapsamında halk üzerine düşen görevi fazlasıyla yerine getirmiştir.

Kaynaklar / References

Arşiv Belgeleri

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30.18.1.1 / 2.24.12.

BCA, 30.18.1.1 / 2.28.13.

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, DH. EUM.AYŞ., 39 / 41.

BOA, DH. EUM.AYŞ., 41 / 76.

BOA, DH. EUM.AYŞ., 40 / 33.

BOA, DH. EUM.AYŞ., 40 / 35.

Resmî Yayınlar

Kastamonu Vilayet Salnamesi. Kastamonu Vilayet Matbaası, 19 (1314/1896).

Kastamonu Vilayet Salnamesi. Kastamonu Vilayet Matbaası, 15 (1306/1889).

Kastamonu Vilayet Salnamesi. Kastamonu Vilayet Matbaası, 21 (1321/1903).

Sürelî Yayınlar

"Ahval-i Sıhhiye". *Açıksöz*. 5 Mart 1338.

"Beş Şakinin İdamı". *Açıksöz*. 9 Mart 1338.

"Beyanname-i Âli-i Vilayetpenahi". *Açıksöz*. 2 Mayıs 1326.

"Büyük Tehlike". *Açıksöz*. 25 Kânunusani 1336.

"Gazi Başkumandanımızın Heykeli". *Açıksöz*. 20 Kânunuevvel 1338.

"Hilâl-i Ahmer Murahhasları". *Açıksöz*. 15 Şubat 1338.

"Hilâl-i Ahmer Bilançosu". *Açıksöz*. 23 Şubat 1338.

"İstiklâl Abidesi İçin". *Açıksöz*. 28 Kânunuevvel 1338.

"İstiklâl Mahkemesinde: Dünkü Muhakemeler". *Açıksöz*. 8 Mart 1338.

"Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Kararları". *Açıksöz*. 15 Mart 1338.

"Mülhakâtta Hilâl-i Ahmer". *Açıksöz*. 17 Şubat 1337.

"Nazar-ı Dikkate". *Açıksöz*. 21 Haziran 1336.

"Postayı Soyanlar Getirildi". *Açıksöz*. 31 Kânunusani 1337.

Sıhhiye Müdür Ferruh Niyazi. "Tenakıs-ı Nüfustan Firengi ve Tahribatı". *Açıksöz*. 12 Teşrinievvel 1335.

"Sıhhi Faaliyetler". *Açıksöz*. 20 Temmuz 1338.

Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi. "Tenakıs-ı Nüfustan Isıtma". *Açıksöz*. 23 Teşrinisani 1335.

- “Vilayetimize Gelecek Alât-ı Ziraiye”. *Açıksöz*, 11 Mart 1338.
- “Vilayette Aşı”. *Açıksöz*. 4 Haziran 1338.
- “Vilayet Aşı Faaliyeti”. *Açıksöz*. 10 Temmuz 1338.
- “Vilayetimiz Halkının Hilâl-i Ahmer’e Muavenetleri”. *Açıksöz*. 4 Teşrinievvel 1338.
- “Vukuat-ı Sihhiye”. *Açıksöz*. 20 Şubat 1338.
- “Ziraat Müdürüyle Mülakat”. *Açıksöz*, 28 Haziran 1338.
- “Zafer Abidesi İçin Zağferanbolu Kazası Memurin ve Muallimini Tarafından Vuku Bulan Teberruat”. *Açıksöz*. 7 Şubat 1339.
- “Zağferanbolu Hadisesi Nasıl Oldu?”. *Açıksöz*. 9 Mayıs 1336.
- “Zağferanbolu’da Müdafaa-i Hukuk”. *Açıksöz*. 2 Mayıs 1336.
- “Zağferanbolu Muin-i Maarif Cemiyeti”. *Açıksöz*. 29 Şubat 1336.
- “Zağferanbolu’da Müteşekkil Muin-i Maarif Cemiyeti’nin Nizamname-i Esasiesidir”. *Açıksöz*. 14 Mart 1336.

Kitaplar

- Açıksöz, Hüsnü. *İstiklâl Harbinde Kastamonu*. Kastamonu: Kastamonu Türk Ocakları Yayınları, 2019.
- Altunkaya, Bahir, ed. *Karabük İl Yıllığı*. Ankara: Karabük Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, 1999.
- Aşçıoğlu, Erkan. *Kurtuluş Savaşında Bartın*. Bartın: Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, 2003.
- Ayoğlu, Dr. Ferruh Niyazi. *Kurtuluşa, Cumhuriyete ve Sıtmaya Adanan Yürek: Dr. Ferruh Niyazi Ayoğlu’nun Anıları*. Zonguldak: Poyraz Ofset, 2008.
- Barlas, Uğuro. *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*. İstanbul: Senfoni Matbaası, 2004.
- Cebesoy, Ali Fuat. *Millî Mücadele Dönemi Hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyat, 1953.
- Kalyoncu, Hür. *Tarih İçinde Safranbolu*. İstanbul: Özlem Matbaacılık ve Reklamcılık, 2010.
- Peker, Nurettin. *İstiklâl Savaşı (İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı)*. Kastamonu: Kastamonu Valiliği, 2018.
- Sezen, Tahir. *Osmanlı Yer Adları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2017.
- Tunçözgür, Ünsal. *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*. Safranbolu: Işıl Yayıncılık, 2002.
- Türk İstiklâl Harbi (İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar 1919-1921)*. Ankara: T.C Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı, VI, 1974.
- Ulukavak, Kızıltan. *Bir Safranbolu’nun Penceresinden Safranbolu (Gözlemler-Derlemeler-Denemeler)*. Karabük: Özer Matbaa, 2017.
- Yasa, Nihat. *Viranşehir Sancağı Mütesellimi Haydutoğlu Mehmet Ağa*, Ankara: Hermes Ofset Ltd. Şti., 2018.

Yazıcıoğlu Hulûsi ve Mustafa Al. *Safranbolu (Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflani)*. Karabük: Özer Matbaası, 1982.

Yazıcıoğlu, Hulûsi. *Safranbolu Tarihine Ait Belgeler ve Kaynaklar*. Ankara: Safranbolu Hizmet Birliği Yayınları, 1998.

Makaleler

Barlas, Uğuroğlu. "Safranbolu Frengi Hastanesi ve Cüzzamlılar Barınağı Hakkında Bir Araştırma Denemesi". *Tıp Tarihi Araştırmaları*. 5 (1993): 141-151.

Bilirli, Tahir. "Osmanlı Donanma Gemileri İçin Viranşehir (Safranbolu) Sancağından Kereste Temini (1800-1850)". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. XV2, (2020): 521-437.

Emecen, Feridun. "Taraklıborlu'dan Safranbolu'ya: Bir Müze-Şehrin Doğuşu ve Yükselişi". *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999)*. (2003): 15-22.

Kâhya, Esin. "Sağlık Kuruluşlarımıza Bir Örnek: Safranbolu'da Firengi Hastanesi". *IX. Türk Tarih Kongresi (Ankara 21-25 Eylül 1981)*. (1989): 1291-1296.

Karakök, Tunay. "Zonguldak'ta Millî Mücadele Destekçisi Bir Müftü: Devrek Müftüsü Hacı Abdullah Sabri (Aytaç) Efendi". *Birey ve Toplum*. 2/3 (2012): 145-162.

Merçil, Erdoğan. "Selçuklular Devrinde Karadeniz ve Safranbolu". *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999)*. 2003: 1-6.

Sarıköse, Barış. "Köyden Şehre: Karabük'ün Kuruluşu ve Şehirleşme Süreci". *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5 (2020): 57-83.

Sarıköse, Selma Turhan. "Sultan II. Mahmud Döneminde Safranbolu'da Muhtarlık Teşkilatının Kurulması". *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*. VI/3 (2017): 337-357.

Şahin, İlhan. "Anadolu'da Türk Yerleşmesi Sürecinde Safranbolu". *I. Ulusal Tarih İçinde Safranbolu Sempozyumu (4-6 Mayıs 1999)*. (2003): 7-14.

Taş, Kenan Ziya. "16. Yüzyılda Safranbolu İdari Yapısı ve Vakıfları". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XVIII/29 (1996): 199-206.

Ünal, Yenal. "Millî Mücadele'de Bartın". *Tarih Okulu Dergisi*. XXV (2016): 609-667.

Ansiklopediler

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Mete Tuncel. 24. cilt. İstanbul, 2001.

Yazar Hakkında / About Author

Doç. Dr. Ercan ÇELEBİ | Kastamonu Üniversitesi |

ecelebi[at]kastamonu.edu.tr | ORCID: 0000-0003-0524-2757

16.04.1970 tarihinde Kastamonu İli Tosya İlçesi'nde dünyaya geldi. İlköğrenimini Tosya'da, orta öğrenimini ise Kastamonu'da tamamladı. 1994 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 1997 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi oldu. 2001 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisansını, 2005 yılında ise Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Doktora eğitimini tamamladı. 2007 yılında Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne Yrd. Doç. Dr. olarak atandı. 2018 yılında Doçent oldu. Halen Kastamonu Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı'nda çalışmaktadır. Doç. Dr. Ercan ÇELEBİ, Millî Mücadele, Türk Dünyası, Nüfus Mübadelesi ve göçler üzerine çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Assoc. Prof. Dr. Ercan ÇELEBİ | Kastamonu University |

ecelebi[at]kastamonu.edu.tr | ORCID: 0000-0003-0524-2757

He was born on 16.04.1970 in Tosya District of Kastamonu Province. He completed his primary education in Tosya and secondary education in Kastamonu. He graduated from Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Department of History in 1994. In 1997, he became a Research Assistant at Ondokuz Mayıs University, Amasya Faculty of Education, Department of Social Sciences. He completed his master's degree in Gazi University Institute of Social Sciences, Department of Contemporary History in 2001, and his doctorate in Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences, Department of Contemporary History in 2005. In 2007, Kastamonu University Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Assist. Assoc. Dr. started his job. In 2018, Assoc. Dr. it happened. He is still working at Kastamonu University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Department of Republican History. Assoc. Dr. Ercan ÇELEBİ works on the National Struggle, the Turkish World, Population Exchange and migrations. He is married and has two children.

